

Svećenici u Hramskom svitku

Badrov, Pero

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:335345>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

PERO BADROV

SVEĆENICI U HRAMSKOM SVITKU

DIPLOMSKI RAD

iz Starog Zavjeta

kod doc. dr. sc. Domagoja Runje

Split, 2018.

Sadržaj

Uvod	3
1. Općenito o Hramskom svitku	5
1.1. Pronalazak.....	5
1.2. Materijalni opis	6
1.3. Sadržaj svitka	7
1.4. Vrijeme nastanka i autorstvo.....	9
2. Svećenici u hramu (HS 3,4-47,18)	11
2.1. Svećenici u svetišnom prostoru i unutarnjem predvorju.....	12
2.1.1. Svećenici u blagdanskome kalendaru	12
2.1.1.1. <i>Blagdan posvećenja Velikoga svećenika i ostalih svećenika</i>	14
2.1.1.2. <i>Pedesetnica</i>	16
2.1.1.3. <i>Prinos mladog vina</i>	16
2.1.1.4. <i>Prinos novog ulja</i>	17
2.1.1.5. <i>Prinos drva</i>	18
2.1.1.6. <i>Dan pomirenja</i>	19
2.1.2. <i>Sažetak o svećenicima u blagdanskome kalendaru</i>	20
2.1.3. Zaključak blagdanskog kalendara.....	24
2.2. Nastavak nacрта unutarnjeg predvorja.....	25
2.3. Sažetak o svećenicima u unutarnjem predvorju.....	28
2.4. Svećenici u srednjem predvorju.....	29
2.5. Svećenici u vanjskom predvorju	29
3. Svećenici u zemlji izvan hrama (HS 48,?- 66,17)	32
3.1. Zakon o kralju	33
3.2. Svećenici u zemlji	35
Zaključak	39
Bibliografija	42

Uvod

Tema ovoga diplomskoga rada jest uloga i mjesto svećenika u kumranskom rukopisu Hramskom svitku. Motivacija za ovaj rad proizlazi iz zanimanja za ideju Božje prisutnosti s ljudima. U Novom zavjetu ona je izražena u utjelovljenu Božjega Sina Isusa Krista, a u Starom zavjetu u hramu kao mjestu Božjega prebivališta sa svojim narodom na zemlji. No ta ideja prisutna je i u izvan-biblijskim tekstovima koji se svrstavaju u intertestamentarnu literaturu. Jedan on važnijih takvih tekstova je kumranski rukopis Hramski svitak s kojim se upoznao na seminaru *Biblija i kumranski spisi* na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu. Zapravo Hramski svitak je dobrim dijelom i biblijski tekst, jer uz dijelove kojih u Bibliji nema postoje mnoge paralele s biblijskim tekstovima, osobito iz Petoknjižja.

Budući da diplomski rad ima zadane okvire koji se tiče njegova opsega, morali smo se ograničiti na jednu od tema koje nalazimo u Hramskom svitku. Mi smo se ograničili na temu koja se tiče svećenika, jer smo čitajući ovaj dokument uočili kako je njihova uloga u hramu neophodna. Uz to svećenici se pojavljuju i u onim dijelovima Hramskoga svitka koji ne govore o hramu nego donose druge propise za život u zemlji, pa smo naš rad podijelili na tri dijela

U prvom dijelu donosimo opće podatke o Hramskom svitku kako bismo ukratko predstavili ovaj važan dokument i olakšali razumijevanje središnje teme rada.

U drugom dijelu govorimo o ulozi i mjestu svećenika u hramu sljedeći nacrt hrama koji je u Hramskom svitku opisan kao građevina u obliku triju koncentričnih kvadrata u čijem se središtu nalazi svetište i žrtvenik.

U trećem dijelu govorimo o ulozi svećenika izvan hrama tj. u čitavoj zemlji. Tu prisutnost svećenika nije manje važna od one u hramu. Čini se, naime, da kao što hramsko bogoslužje ne bi moglo funkcionirati bez svećenika, tako se bez svećenikâ kao učiteljâ Zakona ni izvan hrama ne bi moglo živjeti po Zakonu koji je Bog objavio Mojsiju na brdu.

Na kraju donosimo zaključak u kojem u pet točaka predstavljamo ulogu i mjesto svećenika u čitavom Hramskom svitku.

Treba reći da u ovom radu nismo obradili biblijske paralele koje se odnose na tekstove Hramskoga svitka u kojem se spominju svećenici. To je iz dva razloga. Prvi je taj što bi to znatno povećalo opseg ovoga rada. A drugi je taj što Hramski svitak samoga sebe predstavlja kao jedinu Toru koju je Bog objavio Mojsiju.

Što se tiče teksta Hramskoga svitka koji smo koristili treba reći da smo se bazirali na dvojezičnom englesko-hebrejskom izdanju Florentino García Martínez – Eibert J. C. Tigchelaar, *The Dead Sea Scrolls: Study Edition*, I-II, Leiden, revised paperback edition 2000.

U osnovi to izdanje donosi hebrejski tekst koji je objavio prvi istraživač Hramskoga svitka Yigael Yadin u trosveščanom izdanju Yigael Yadin, *The Temple Scroll* (3 vols. and supplement; revised edition), Israel Exploration Society, Jerusalem, 1983.

Postoji uz to i kasnije tiskano izdanje izvornoga teksta iz 1996. godine: Elisha Qimron, *The Temple Scroll. A Critical edition with Extensive Reconstructions*, Ben Gurion University of the Negev Press, Israel Exploration Society, Beer Sheva/ Jerusalem, 1996.

No to izdanje konzultirali smo rijetko, jer smo se uglavnom služili engleskim prijevodom iz gore navedenoga dvojezičnoga englesko-hebrejskoga izdanja. Sve tekstove Hramskoga svitka koje navodimo u ovom radu sami smo preveli na temelju engleskoga teksta i uspoređivali s izvornikom koliko nam je dopuštalo naše skromno znanje biblijskoga hebrejskoga jezika.

Priznajemo da to umanjuje kvalitetu ovoga rada, ali se nadamo da smo unatoč tomu uspjeli obraditi temu koju smo zadali u naslovu.

1. Općenito o Hramskom svitku

Hramski svitak posljednji je poznati rukopis pronađen u pećinama nadomak Kumrana pokraj Mrtvoga mora. U ovom prvom dijelu rada predstaviti ćemo osnovne podatke o tom rukopisu, kao što su pronalazak, materijalni opis, sadržaj, te pitanje vremena nastanka i autorstva.

1.1. Pronalazak

U ruke znanstvenika Hramski svitak nije došao izravno iz kumranskih pećina. Posljednju kumransku pećinu, jedanaestu po redu, otkrili su beduini 1956. godine,¹ a prvi glas o rukopisu koji nam je danas poznat kao Hramski svitak pojavio se tek 1960. godine. Izraelski vojni časnik i arheolog Yigael Yadin dobio je pismo od nepoznate osobe (Gospodin Z²), koja mu je nudila na prodaju jedan stari rukopis. Gospodin Z djelovao je kao posrednik između Yadina i misterioznog prodavača Trgovca X³, koji se nalazio u Jordanu. Nakon nekoliko godina mukotrpnih pregovora, promišljanja i iznuđivanja što veće cijene sa strane Trgovca X Yadin odustaje od kupnje misterioznog svitka.

Nagli obrat događa se za šestodnevno ratu u lipnju 1967., u kome Yadin sudjeluje kao koordinator premijera, ministra obrane i načelnika stožera.⁴ U tom ratu Izrael je zauzeo područje koje je do tada bilo pod upravom Jordana. Yadin postaje svjestan da Trgovac X boravi na novom zauzetom području te da će sada biti u

¹ Usp. James VanderKam i Peter Flint, *The Meaning of the Dead Sea Scrolls: Their Significance for Understanding the Bible, Judaism, Jesus and Christianity*, Harper Hollins, New York, 2002., 18.

² Nakon Yadinove smrti otkriveno je da je gospodin Z Joe Uhrig. Pastor presbiterijanske crkve na Floridi. Usp. Domagoj Runje, *Rukopisi Hramskog svitka*, u: Stipo Kljajić i Branimir Cifrak, *Znat će da je prorok među njima (Ez 33,33). Zbornik u čast prof. dr. sc. Bože Lujica, OFM, povodom 70. obljetnice života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2018., 266.

³ „Osoba o kojoj se radilo bio je poznati trgovac starinama Khalil Iskander Shahin, nadimkom Kondo, koji je stanovao u Betlehemu, a bio je od samih početaka uključen u posredovanje između beduina i znanstvenika zainteresiranih za kumranske pronalazke.“, u: Domagoj Runje, *Rukopisi Hramskog svitka*, 266.

⁴ Usp. Yigael Yadin, *The Temple Scroll, The Hidden Law of the Dead Sea Sect*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1985., 9-37.

mogućnosti doći u posjed misterioznog svitka. Poručnik iz obavještajne službe, Shlomo Goren, dobiva zadatak pronaći Trgovca X. Već sutradan, 8. lipnja, poručnik pronalazi trgovca imenom Khalil Iskander Shahin, s nadimkom Kondo koji mu predaje svitak.⁵ Naknadno je izraelska vlada isplatila Kandu 105.000,00 USD više kao poticaj drugim osobama koje su možda posjedovale stare rukopise, da ih kao nacionalno blago predaju državi Izrael.

U to vrijeme svi kumranski rukopisi ni izdaleka još nisu svi bili istraženi, pa su se nakon otkrića Hramskoga svitka među materijalom iz jedanaeste pećine pronašli ostaci još dvaju mogućih rukopisa ovoga dokumenta. Oni su dobili oznake 11Q20 i 11Q21, a naš glavni rukopis 11Q19.

1.2. Materijalni opis

Yigael Yadin je prva osoba koja je dobila svitak pa je ujedno i prvi koji ga je proučio i objavio svoje rezultate. Kada je uspio razmotati svitak pred njim je ležao rukopis ukupne duljine oko 8,7 m⁶, što ga čini najdužim pronađenim kumranskim rukopisom. Sastavljen je od devetnaest prošiveni komada pergamene. Prema rukopisu se vidi da su ga pisala dvojica pisara i to u tzv. herodovskom stilu. Jedan pisar napisao je tekst od prvog do petog stupca, a drugi čitav ostatak svitka.⁷ Budući da je pergamena prvoga pisara novija, radi se sigurno o tome da je početak svitka bio oštećen, pa je zamijenjen novim prepisanim tekstom. Duljina pojedinih dijelova pergamene kao i broj stupaca i redaka variraju od komada do komada. Prosječna duljina dijelova koji sadrže tri stupca je 40cm. Dijelovi koji sadrže četiri stupca prosječno su dugi 52 cm. Svitak ima šezdeset i pet stupaca teksta. Međutim, budući da je početak svitka

⁵ Usp. Yigael Yadin, *The Temple Scroll*, 40.

⁶ Usp. Yigael Yadin, *The Temple Scroll*, str. 56-57; Johann Meier, *The Temple Scroll. An Introduction, Translation & Commentary*, JSOT Press, Sheffield, 1985., 1.

⁷ Usp. Domagoj Runje, *Rukopisi Hramskog svitka*, 267.

izgubljen, Yadin je prvi stupac označio brojem 2, pa posljednji stupac teksta nosi broj 66.

Nisu svi stupci jednako dobro sačuvani. U najgorem stanju su početni stupci jer su oni bili najviše izloženi oštećenjima. Ipak, sačuvano je dovoljno teksta tako da se na mnogim mjestima sadržaj može rekonstruirati s priličnom vjerojatnošću. To osobito vrijedi za one tekstove koji imaju biblijske paralele.

1.3. Sadržaj svitka

Naziv Hramski svitak prijevod je hebrejskoga *Megillat ham- Migdāš*, kako ga je nazvao njegov prvi istraživač Yigael Yadin. Taj naslov temelji se na sadržaju svitka. Naime, najveći dio sadržaja ovoga dokumenta donosi propise za gradnju hrama i organizaciju kulta. Nakon ulaska u Obećanu zemlju narod treba sagraditi hram u kojem će iskazivati štovanje Bogu točno onako kako je on zapovjedio. Važna oznaka ovoga dokumenta jest to što Bog u njemu govori u prvom licu obraćajući se Mojsiju, Aronovu bratu, na brdu čije ime nije spomenuto, ali se vjerojatno radi o Sinaju.

Hram opisan u Hramskom svitku ima sličnosti s drugim biblijskim opisima hrama (npr. 1 Kr 6 – 7; Ezekiel 40 – 44; Otk 21), ali ni s jednim od njih nije istovjetan. Nacrt hrama izgleda u obliku triju koncentričnih kvadrata u čijem se središtu nalazi svetište sa žrtvenikom. Znakovito je da se na početku nacrtu hrama opisuje njegovo središte, a potom se nastavlja prema predvorjima. Takva struktura nacrtu ima teološku vrijednost jer na pregledan način predstavlja krugove⁸ svetosti ili, bolje reći, mogućnosti pristupa pojedinim likovima i skupinama naroda. Što smo bliže središtu to manje osoba ima pristup u taj prostor. To odgovara poimanju svećenikâ kao skupine koja je izdvojena iz naroda za svetu službu.⁹

Uz to, na mjestu gdje donosi propise za izradu žrtvenika, autor koristi prigodu da umetne propise za blagdane koji se slavi tijekom cijele godine navodeći koje se žrtve

⁸ Ovdje se pojam krugovi ne odnosi na geometrijski lik, jer je hram kvadratnog oblika. Misli se na krugove u smislu koncentričnog širenja počevši od središta hrama.

⁹ Jean-Louis Ska, *Svećenik u Starom i Novom savezu*, u *Služba Božja* 49 (2009) 2, 134.

kada i kako prinose na tom žrtveniku. Taj dio Hramskoga svitka (HS 3,4 – 29,10)¹⁰ obično se naziva *Kalendar blagdana*.

Nakon blagdanskoga kalendara nastavlja se s nacrtom hrama, a nakon toga slijede razni propisi za život u zemlji.¹¹ Među njima posebno mjesto zauzima dio dokumenta koji donosi *Zakon o kralju* (56,12 – 59,21).

Sadržaj Hramskoga može se podijeliti na sljedeći način:¹²

I. Uvod: Sinajski savez: 2 – 3,3.¹³

II. Nacrt za gradnju hrama: stupci 3,4 – 46,12:

- a) Svetište i žrtvenik 3,4 – 13,7;
- b) Kalendar blagdana i obredni propis 13,8 – 29,10;
- c) Unutarnje predvorje 30,? – 38,11;
- d) Srednje predvorje 38,12 – 40,4
- e) Vanjsko predvorje 40,5 – 45,7a
- d) Ritualna zaštita svetišta i svetog grada 45,7b- 47,18.

III. Opći zakoni: stupci 48,?- 66,17.

U našem radu u kojem govorimo u svećenicima u Hramskom svitku slijedit ćemo strukturu samoga dokumenta tako što ćemo predstaviti svećenike u hramu prema

¹⁰ Kratica HS znači Hramski svitak. Brojevi označavaju stupce i retke.

¹¹ Usp. Johann Meier, *The Temple Scroll*, 6.

¹² Ovdje u glavnim crtama slijedimo podjelu koju nalazimo u Johann Meier, *The Temple Scroll*, 8 -19.

¹³ Budući da početak rukopisa nije sačuvan, prvi sačuvani stupac označen je brojem 2.

nacrtu hramskih predvorja, a potom izvan hrana prema propisima koji se odnose na život u čitavoj zemlji.

1.4. Vrijeme nastanka i autorstvo

Rukopis 11Q19 prema sudu stručnjaka napisan je krajem prvoga stoljeća prije Krista, ili možda čak početkom prvoga stoljeća kršćanske ere. Međutim to nije ujedno i vrijeme nastanka ovoga dokumenta, jer je rukopis 11Q19 mogao biti prepisan s nekog drugoga starijeg predloška.

Preciznije podatke o nastanku Hramskoga svitka teško je izvući i na temelju njegova sadržaja. Razne teorije kreću se od 400. godine prije Krista do 1. stoljeća poslije Krista. Yadin kaže da su svitak ili bar njegovi glavni dijelovi uređeni ne puno kasnije od vladavine Ivana Hirkana I. (135.-104. prije Krista) ili pak na samom početku vladavine Aleksandra Janeja (103.-76. prije Krista). Koristeći se analizom jezika i sadržaja, paleografskom analizom i glavnim interesima redaktora Yadin zaključuje da svitak nastaje u Hasmonejskom razdoblju te njegov nastanak smješta u treću četvrtinu prvog stoljeća prije Krista (točnije između 25.- 70. prije Krista).¹⁴ Za razliku od njega, Philip Callaway nastanak svitka smješta u 200. prije Krista. S tim se slažu i Ben Zion Wacholder i Geza Vermes, dok Witold Tyloch i Torlief Elgvin smatraju 150. godinu prije Krista kao godinu nastanka svitka. Treću skupinu čine trojica autora koji kažu da je svitak nastao u vrijeme Heroda Velikog.¹⁵ Proučavajući dijelove svitka koji su prema njemu redaktorske kompozicije, Michael O. Wise zaključuje kako je redaktor vjerojatno pripadao svećeničkoj eliti Jeruzalema. Uspoređujući stupce 52 i 43 s Prvom knjigom o Makabejcima dolazi do 150. godine prije Krista u koju stavlja finalnu redakciju svitka.¹⁶

¹⁴ Usp. Yigael Yadin, *The Temple Scroll*, 218-222.

¹⁵ Usp. Michael Owen Wise, *A Critical Study of the Temple Scroll from Qumran Cave 11*, 27-28.

¹⁶ Usp. Michael Owen Wise, *A Critical Study of the Temple Scroll from Qumran Cave 11*, 200.

Najraniji datum nastanka Hramskoga svitka predlaže Hartmut Stegemann. On smatra da je Hramski svitak nastao u nekoj židovskoj skupini koja nije bila zadovoljna s kompozicijom Tore koju je sastavio Ezra, pa su od neuvrštenog materijala sastavili dokument koji je imao kao i ostalih pet knjiga. Prema tome Stegemann izvore Hramskog svitka smješta u šesto ili peto stoljeće stoljeća prije Krista, a njegovu konačnu redakciju u drugu polovicu petog stoljeća prije Krista.¹⁷

Što se tiče vremena nastanka ovoga dokumenta, nijedna od navedenih teorija nije potpuno sigurna. No, ono što možemo zaključiti iz njegova sadržaja i forme jest da se radi o dokumentu koji je nastao u jednoj židovskoj skupini i za nju imao autoritet od Boga objavljene Tore.

Je li to bila kumranska zajednica također je teško reći. Sadržaj svitka ne govori ni u prilog niti protiv te pretpostavke, ali činjenica da ovaj dokument izvan Kumrana nije poznat, sugerira njihovu povezanost. Za Yadina riječ je o pseudoepigrafskom spisu koji govori u Mojsijevo ime. Autor je našao knjigu koju je Mojsije napisao, a koja je mnogo godina ostala skrivena i nepoznata. Wise se s ovom pretpostavkom ne slaže. Za njega je autor svitka pripadnik zajednice koja je odgovorna za sastavljanje Damašćanskog dokumenta, spisa koji je po njemu stariji od Hramskog svitka. On smatra da je autor svitka „Učitelj pravednosti“. Učitelj koji sebe vidi kao novog Mojsija koji od Boga dobiva nove upute i zapovijedi. Hramski svitak je stoga nova Knjiga Ponovljenoga zakona, novi zakon za eshaton koji ima učinak u posljednjim vremenima.¹⁸

Pitanje autorstva nije glavna tema našega rada, ali nam se čini da je s njom itekako povezana. Naime, već sada možemo reći da su svećenici najprisutnija skupina koja se spominje u Hramskom svitku. O njima i njihovoj ulozi govori se u svim dijelovima svitka. Stoga možemo zaključiti da je ovaj dokument nastao u krugu svećenika koji su se nadali boljim vremenima u kojima će se moći izgraditi hram

¹⁷ Usp. Domagoj Runje, *Hramski svitak i Petoknjžje*, u: Mario Cifrak i Nikola Hohnjec, Neka iz tame svjetlost zasine!. Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Adalbertu Rebiću povodom 70. obljetnice života i 40. obljetnice profesorskoga rada, Kršćanska sadašnjost i Biblijski institut Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., 332.

¹⁸ Usp. Michael Owen Wise, *A Critical Study of the Temple Scroll from Qumran Cave 11*, 200.

prema od Boga objavljenom nacrtu i u njemu prinositi isto tako od Boga propisane žrtve. To onda znači da je dokument nastao u vrijeme kada takvoga hrama nije bilo. Istina, hram opisan u Hramskome svitku nije nikada sagrađen, ali vjerojatnost da jedan ovakav dokument nastane veća je u vrijeme kada hrama uopće nema, ili kada je na neki način obeščašćen. Takvo stanje bilo je neposredno nakon povratka iz babilonskoga sužanjstva (šesto i peto stoljeće prije Krista) i u vrijeme nasilne helenizacije Židova sa strane Seleukovića i Makabejskog ustanka u prvoj polovici drugog stoljeća prije Krista.

U svakom slučaju, premda vrijeme nastanka hrama nije moguće precizno odrediti, svakako se radi o vremenu kada su svećenici imali najvažniju ulogu u narodu, kao što ćemo vidjeti u drugom i središnjem dijelu našega rada.

2. Svećenici u hramu (HS 3,4-47,18)

Iz navedene strukture Hramskoga svitka vidimo da se ovaj dokument uz uvod dijeli na dva glavna dijela: (1) prostor hrama; (2) prostor izvan hrama. Navedena geografska podjela Hramskoga svitka poslužit će nam za strukturu našega rada. Ulogu svećenika u ovom dokumentu predstaviti ćemo tako što ćemo najprije promotriti mjesto i ulogu svećenika u hramu, a potom izvan hrama.

U uvodnom dijelu Hramskoga svitka svećenici se ne spominju. Prvi sačuvani spomen pojma svećenik nalazimo u kontekstu propisa za izgradnju središnjeg dijela hrama u 9,13-14. Potom se svećenici spominju u ostalim dijelovima hrama, a nakon toga i u propisima koji se tiču života izvan hrama. Hramski kompleks u ovom dokumentu predstavljen je u obliku koncentričnih kvadrata. U središtu je svetišni prostor sa žrtvenikom i unutarnjim predvorjem, a zatim slijede srednje i vanjsko predvorje.

2.1. Svećenici u svetišnom prostoru i unutarnjem predvorju

Prvi sačuvani spomen svećenika nalazimo u kontekstu propisa za izradu svijećnjaka i zavjesa u svetištu. Tekst je loše sačuvan, ali se na kraju trinaestoga retka jasno vide dvije riječi: *hkhnym bny* = svećenici sinovi. Pretpostavlja se da u nastavku u četrnaestom retku stoji ime Aron te djelomičnoj Yadinovoj rekonstrukciji tekst 9,13-14 glasi: [...] i svećenici, sinovi [Aronovi] će pripremiti [... zauvije]k, vječn[a] uredba [za] njihova pokoljenja.

Ako je ta rekonstrukcija koja se temelji na paralele s Izl 27,21 i Lev 24,3 točna možemo zaključiti da se svećenici u ovom dijelu hrama nazivaju Sinovima Aronovim, što znači da se ne radi o svim svećenicima pripadnicima Levijeva plemena, nego onima koji svoj podrijetlo vuku od Mojsijeva brata Arona. Oni su za sva vremena zaduženi brinuti se za održavanje svjetla na svijećnjaku pred zavjesom svetišta.

Sljedeći spomen svećenika nalazi se u okviru blagdanskog kalendara u kojem su uz popis godišnjih blagdana doneseni i propisi o žrtvama koji se na svaki pojedini blagdan trebaju prinostiti u hramu.

2.1.1. Svećenici u blagdanskome kalendaru

U HS 3,14 prvi se put spominje žrtvenik za žrtve paljenice, ali se tek u dvanaestom retku donose detaljni propisi za njegovu izradu. Autor Hramskoga svitka iskoristio je to mjesto u kojem se donose propisi za izradu žrtvenika da bi tu umetnuo čitav godišnju ciklus blagdana s propisima za žrtve koji se na njemu prinose. Stoga ćemo u ovom dijelu predstaviti ulogu svećenika slijedeći godišnji raspored blagdana kako ih nalazimo u Hramskom svitku 13,8 – 29,10.

Uz propise za svakodnevne žrtve, subotnje žrtve i žrtve koje se prinose svakoga prvoga dana u mjesecu navedeno je ukupno dvanaest godišnjih blagdana ovim redom:¹⁹

Svetkovina	Dan i mjesec	Tekst u Hramskom Svitku
Prvi dan prvoga mjeseca	1. I.	14,9 – 15,2
Posvećenje Velikog svećenika i ostalih svećenika	<i>Datum slavlja nije sačuvan u tekstu. Slavlje traje sedam dana.</i>	15,3 – 17,5
Pasha	14. I.	17,6-10a
Beskvasni kruhovi	15. – 21. I.	17,10b – 18,?
Početak žetve	26. I.	18,?-10a
Pedesetnica	15. III.	18,13b – 19,10
Prinos mladoga vina	3.V.	19,11 – 21,12
Prinos novoga ulja	22.VI.	21,14b – 23,?
Prinos drva	23. – 28. VI.	23,? – 25,2a
Prvi dan sedmoga mjeseca	1. VII.	25,2b-10a
Dan pomirenja (<i>kippurim</i>)	10.VII.	25,10b – 27,10a
Blagdan sjenica	15. – 22. VII.	27,10b – 29,?

¹⁹ Tablica s malim preinakama preuzeta iz: Domagoj Runje, *Vremeniti i vječni hram u kumranskome Hramskom svitku*, 366-367.

U sačuvanom tekstu Hramskoga svitka ne nalazimo izričita spomena svećenika u propisima za redovite svakodnevne, subotnje i mjesečne žrtve premda se podrazumijeva da su ih samo svećenici prinosili na žrtvenik. Ne nalazimo spomena svećenika ni u sačuvanom tekstu o propisima za žrtve koje se prinose na Novu godinu. Izričiti spomen svećenika nije sačuvan ni u tekstovima koji donose propise za Pashu, Blagdan beskvasnih kruhova, Blagdan početka žetve, Blagdan prvoga dana sedmoga mjeseca i Blagdan sjenica. Nije isključeno da su se svećenici u okviru tih blagdana spominjali negdje u izgubljenom tekstu rukopisa, ali ćemo se ovdje ograničiti na one blagdane gdje je njihov spomen sačuvan. To su Blagdan posvećenja Velikoga svećenika i ostalih svećenika; Pedesetnica; Prinos mladoga vina; Prinos novoga ulja; Prinos drva; Dan pomirenja.

2.1.1.1. Blagdan posvećenja Velikoga svećenika i ostalih svećenika

Propisi za blagdan posvećenja Velikoga svećenika i ostalih svećenika nalaze se u HS 15,3 – 17,5. Paralelni biblijski tekst nalazimo u Lev 9, ali tu se govori u posvećenju Arona i njegovih sinova. Osim toga u Bibliji nemamo teksta koji bi govorio općenito o posvećenju Velikoga svećenika i ostalih svećenika kako to nalazimo u Hramskom svitku.

U sačuvanom tekstu ne nalazimo datuma slavlja ovoga blagdana. Štoviše, nismo sigurni ni to radi li se o blagdanu koji se slavio svake godine. Tek iz toga što se nalazi u ciklusu godišnjih blagdana i to nakon blagdana nove godine mogli bismo izvesti zaključak da se radi o godišnjem slavlju. U tom slučaju svake godine uvodili bi se u službu novi svećenici. U protivnom radi se o prigodnom slavlju koje se nije slavilo svake godine, nego po potrebi.

No što se tiče posvećenja Velikoga svećenika stvar je jasna. Ne govori se o godišnjem slavlju nego se kaže: „Ako nastupa Veliki svećenik...“ (HS 15,15).

Najprije se donese propisi za posvećenje običnih svećenika. To slavlje traje sedam dana. Svaki dan prinosi se žrtva koja se sastoji od jednoga ovna s pripadajućom žrtvom kruha i ulja. Svećenici su podijeljeni po razredima. Zapravo u ovom dijelu teksta nije ni sačuvan riječ svećenik nego razredi (hebr. *mahalakot*).

U tekstu se osim prinosa žrtava ne spominje nikakav drugi obred vezan uz posvećenje svećenika, kao što je npr. oblačenje svećeničkog ruha ili pomazanje. Govori se jedino o *onima koji prinose* uzimaju žrtvene prinose u ruke, njišu ih i stavljaju na žrtvenik. To su upravo oni svećenici koji se tim činom posvećuju za službu u hramu.

Posvećenje Velikoga svećenika opisano je detaljnije. On oblači haljine svoga oca, što može značiti da je velikosvećenička služba vezana uz pripadanje određenoj obitelji. Novi Veliki svećenik prinosi dva junca. Prvoga za svećenike, a drugoga za ostali narod. Time je današnjim rječnikom rečeno izražena podjela na kler i laike, ali je s druge strane znakovito da se u ovom prinosu Veliki svećenik ne izdvaja od ostalih svećenika. On za sebe ne prinosi posebnu žrtvu.

Ipak u sljedećem koraku vidimo jasne elemente hijerarhijske podjele svećenika. Prije nego što se junac zakolje i Veliki svećenik ga prinese na žrtvenik, dolaze svećeničke starješine koji na junca polažu ruke. Potom to čini Veliki svećenik, a nakon njega ostali svećenici. Svećeničke starješine nastavljaju glavnu ulogu u obredu time što nakon što junac zakolje njegovom krvlju dotiču žrtvenik i dijelove tijela Velikoga svećenika (resicu desnoga uha, palac desne ruke i palac desne noge) te škrope njegovu odjeću.

Nakon toga glavnu aktivnu ulogu preuzima Veliki svećenik. On prinosi prvoga junca koji je za svećenike na žrtvenik, a potom na isti način prinosi i drugoga junca za narod s pripadajućom prinosnicom i ljevanicom.

2.1.1.2. *Pedesetnica*

Uredbe za blagdan Pedesetnice nalaze se u HS 18,13b-19,10. U sačuvanom tekstu svećenici se spominju samo jednom i to pri kraju propisa u HS 19,9 gdje se navodi kako će svećenici jesti prvine u unutarnjem predvorju. A nakon njih čitav narod jede kruh od novoga žita. Budući da nije naveden prostor u kojem narod jede kruhove, možemo zaključiti da se tu ne govori samo o narodu koji se nalazi u hramu, nego se radi o tome da od trenutka kada svećenici nakon što prinesu propisane žrtve i počnu jesti od prvina, narod može početi konzumirati nove plodove i čitavoj zemlji.

Uz sačuvani spomen svećenika u HS 19,9, iz konteksta se može zaključiti da su se svećenici spominjali u izgubljenim dijelovima teksta u HS 19,4 kao oni koji prinosе žrtve na žrtvenik.

Uz to u HS 18,16 spominju se glavari klanova Izraelovih plemena kao oni koji donose žrtvene prinose u ime naroda. Ni klanovi ni plemena ne navode se ni brojem ni imenom. Izostanak tih podataka sugerira da se u prinošenju žrtava ne pravi razlika između svećenika i naroda, kao što je to primjerice na blagdan posvećenja Velikoga svećenika gdje on prinosi jednoga junca za sebe i ostale svećenike, a drugoga za narod.

Ipak razlika između svećenika i ostaloga naroda očituje se u tome što svećenici prvi jedu od prvina te godine, čime omogućuju ostalom narodu da može jesti nove plodove zemlje.

2.1.1.3. *Prinos mladog vina*

Blagdan prinosa mladoga vina (HS 19,11- 21,12) slavi se nakon sedam tjedana tj. još pedeset dana nakon Pedesetnice. U slavlju svojim prinosima sudjeluju sva plemena Izraelova. To podrazumijeva prisutnost Levijeva, odnosno svećeničkoga plemena.

Prvi izričiti spomen svećenika sačuvan je u HS 20,12. Nakon što su prinijeli žrtve na žrtveniku svećenici u unutarnjem predvorju jedu s beskvasnim kruhom dijelove žrtve koji im pripadaju. U okviru propisa za ovaj blagdan nalazimo prvi put spomen levita. Oni se razlikuju od svećenika koji se nazivaju sinovima Aronovim i od ostatka naroda. Budući da je tekst loše sačuvan ne možemo u potpunosti rekonstruirati sve detalje. Međutim iz onoga što je sačuvano proizlazi se da su se na blagdan prinosa mladoga vina uz ostale žrtve klali po jedan ovan i janje za svaku od ovih skupina: 1) svećenici Sinovi Aronovi; 2) leviti; 3) svaki pojedini klan dvanaest plemena Izraelovih.

U završnom dijelu slavlja sve te skupine nalaze se u vanjskom predvorju gdje jedu svatko od svojih ovnova i janjaca te piju mlado vino i jedu novo grožđe. Najprije piju svećenici; zatim leviti; nakon njih 'Vođe postrojbi' što se vjerojatno odnosi na predstavnike dvanaest plemena; i na kraju čitav narod od najvećih do najmanjih. Premda to nije izričito rečeno u ovom završnom činu slavlja prinosa mladoga vina sudjeluju i žene, pridošlice i muškarci mlađi od dvadeset godina, jer svi oni imaju pristup u vanjsko predvorje (usp. HS 40,5-6). Tako se svake godine na ovaj blagdan mlado vino počinje piti i upotrebljavati za žrtve ljevanice.

2.1.1.4. *Prinos novog ulja*

Nakon prinosa mladoga vina broji se sljedećih sedam tjedana do blagdana prinosa novog ulja koji je opisan u HS 21,14b-23,02. Slavlje je u globalu slično blagdanu prinosa mladoga vina. Budući da je tekst u nekim važnim dijelovima bolje sačuvan u kontekstu ovoga blagdana imamo jasniju sliku uloga koje u slavlju imaju pojedine skupine.

Jasno je izražena razlika između sinova Levijevih i svećenika koji se nazivaju Sinovima Aronovim. Sinovi Levijevi kolju žrtvene životinje, a Sinovi Aronovi njihovom krvlju škrope žrtvenik i prinose žrtve na žrtvenik.

Navedeni su i dijelovi žrtvenih životinja koji pripadaju svećenicima i levitima. Svećenicima pripada desni but, prsa, lopatica, vilica i želudac, a levitima gornji dio plećke.

Uz to, kao i na blagdan prinosa mladoga vina, svećenici, leviti i svaki klan dobiva po jednoga ovna i jedno janje koje blagaju u vanjskom predvorju i tu se pomazuju novim uljem i maslinama.

2.1.1.5. *Prinos drva*

Blagdan prinosa drva (HS 23,03-25,2a) slavi se dan poslije prinosa novoga ulja. Traje šest dana. Svaki dan predstavnici dvaju plemena prinose drvo za oltar. Prvi dan drvo prinose Levijevo i Judino pleme. Drugi dan Benjamin i sinovi Josipovi Efrajim i Manaše. Treći dan Ruben i Šimun. Četvrti dan Jisakar i Zebulun. Peti dan Gad i Ašer. Šesti dan Dan i Naftali. Iz toga rasporeda plemena možemo zaključiti da je najveća važnost dana Levijevu tj. svećeničkom a zatim Judinom tj. kraljevskom plemenu.

Uz prinos drva svaki dan žrtvuju se propisane žrtve. Najprije dva jarca za žrtvu paljenicu, a potom za svako pleme po jedan junac, ovan i jednogodišnje janje. Obred prinošenja tih žrtava održava se predvečer nakon redovite dnevne žrtve. Žrtve za svako pojedino pleme prinosi Veliki svećenik redom koji smo naveli. Detaljan obred opisan je za žrtvu koja se prinosi za Levijevo pleme, a potom se odvojeno na isti način prinose sve ostale žrtve:

HS 23,9-17: „Veliki svećenik će pri[nijet]i [paljenicu za levite] prvo, i poslije paljenicu za pleme Jude. Kad [je bude] prinosio prvo će zaklati jarca pred njim; on će odnijeti njegovu krv u škropilici do žrtvenika i dije[lom] krvi će, svojim prstom, poškopiti četiri roga žrtvenika i četiri ugla koja omeđuju žrtvenik; izlit će ostatak kriv uokolo pregrade žrtvenika; i spalit će njegovo salo na žrtveniku; salo koje pokriva organe; i privjesak jetre s bubrežima će ukloniti, i salo koje je na njima; i spalit će sve na žrtveniku skupa sa žrtvama i ljevanicama. Paljenica je to, miris ugodan Jahvi.“

Nakon posvećenja svećenika to je drugo mjesto u tekstu koje spominje Velikog svećenika. On prinosi žrtve za ovaj blagdan u ime svih plemena po određenom rasporedu. Uloga drugih svećenika ne opisuje se. Nisu izravno spomenuti ni leviti, nego se spominje samo Levijevo pleme kao jedno od dvanaest plemena Izraelovih.

2.1.1.6. *Dan pomirenja*

Dan pomirenja (HS 25,10b-27,10a) slavi se deseti dan sedmoga mjeseca. Glavnu ulogu u ovom slavlju ima Veliki svećenik. Slično kao i u opisu blagdana Prinosa novoga drva drugi se svećenici izričito ne spominju, ali se podrazumijeva da su vršili svoju službu. Izričito spominjanje Velikoga svećenika ima razlog u tome što je jedino on mogao vršiti obred na ovaj blagdan. Ipak postoji jedan detalj u kojem se vjerojatno ističe zajedništvo Velikoga svećenika i ostalih svećenika. Naime, uz ostale propisane žrtve on prinos dva ovna za žrtvu paljenicu. Jednoga *za sebe i kuću svoga oca*, a drugoga za sav ostali narod. Izraz *Kuća oca* Velikoga svećenika može imati šire i uže značenje. Može se odnositi samo na lozu iz koji dolaze Veliki svećenici, a može i na čitavo svećeničko tj. Levijevo pleme. Mišljenja smo da kontekst sugerira šire značenje.

Nakon žrtve paljenice za sebe i svoju kuće te žrtve za narod slijedi obred u kojem se upotrebljavaju dva jarca. Obred teče ovako:

HS 25,16b-26,13a: „[...] Veliki] sve[ćenik bacit će kocku za dva] [jarca] je[dan] (će pripasti) kockom [Jahvi, a drugi Azazelu;] zaklat će jarca koji [je pripao Jahvi i svećenici će primiti] njegovu krv u zlatnoj škropilici koju ima u svojim rukama i po[stupiti] će s krvlju kako je postupio s krvlju] junca koji je bio za njega; i s njom će iskupiti sav narod. I njegov loj i žrtvu ljevanicu će spaliti na žrtveniku; ali njegovo meso, kožu i iznutrice će spaliti do njegova junca. To je žrtva okajnica za zajednicu i njome iskupljuje sav narod i biti će im oprošteno. I oprat će svoje ruke i noge od krvi žrtve okajnice i otići će do živoga jarca i nad njegovom glavom će ispovjediti sve grijehе djece Izraelove zajedno sa njihovom krivnjom i grijesima; i položit će ih na glavu jarca kojeg će poslati Azazelu, (u) pustinju, po izabranom čovjeku. I jarac će sa sobom odnijeti sve grijehе.“

Obred je praktički isti onomu koji je opisan i Lev 16. Veliki svećenik u ime naroda ispovijeda sve grijeha i po njegovom prinosu grijesi cijelog naroda su oprošteni.

2.1.2. Sažetak o svećenicima u blagdanskome kalendaru

Nakon Dana pomirenja slijedi u kalendaru još Blagdan sjenica, ali se u opisu toga blagdana svećenici izričito ne spominju. Stoga ćemo ovdje sažeto prikazati podatke koji se tiču svećenika u ovom dijelu svitka.

Prvi spomen svećenika je u kontekstu propisa za izgradnju svijećnjaka i zavjesa u svetištu. Tu se svećenike naziva Sinovima Aronovim. To znači da se ne radi o svim pripadnicima Levijeva plemena, već samo o potomstvu Arona. Unutar svetišta svećenici se spominju u okviru blagdanskog kalendara. Prilikom uredbi za izgradnju žrtvenika tekst donosi godišnji blagdanski kalendar. Iako se podrazumijeva da svećenici prinose sve žrtve, nemamo sačuvani izričiti spomen svećenika kod svih blagdana. Blagdani gdje nalazimo izričiti spomen svećenika su: Blagdan posvećenja Velikog svećenika i drugih svećenika; Pedesetnica; Prinos mladog vina; Prinos mladog ulja; Prinos drva i Dan pomirenja. U navedenim blagdanima izričito su spomenuti: Veliki svećenik; starješine svećeničke; svećenici sinovi Aronovi i leviti.

Iz sadržaja teksta možemo uočiti sljedeću hijerarhijsku podjelu:

Veliki svećenik

Svećeničke starješine

Svećenici sinovi Aronovi

Leviti.

Uz to, svećenici su raspoređeni po svećeničkim razredima. Međusobni odnos svećenika koji pripadaju navedenoj hijerarhijskoj podjeli može se odrediti samo na temelju njihova naziva i službi koje obavljaju u hramu.

Naziv *Veliki svećenik* po sebi sugerira da se radi o osobi na najvišoj točki hijerarhijske ljestvice. Njegovo posvećenje vrši se odvojeno od posvećenja ostalih svećenika. Blagdan posvećenja Velikog svećenika razlikuje su i od ostalih blagdana u tome što ne znamo njegov točan datum, a vjerojatno se nije ni slavio svake godine, nego: „Ako nastupa (novi) Veliki svećenik...“ (HS 15,15). Njegov nastup izražen je riječima da oblači odjeću svoga oca što navodi na zaključak da je služba Velikog svećenika vezana uz pripadanje određenoj obitelji.

Hijerarhijski poredak Velikoga svećenika u odnosu na ostale svećenike je jasan. On je iznad njih. Ali kad se radi o *svećeničkim starješinama*, čini se da taj poredak nije u svemu takav. Naime, kada promatramo odnos između Velikoga svećenika i svećeničkih starješina, primjećujemo da u jedinom tekstu gdje ih nalazimo zajedno, a to je tekst koji govori o posvećenju Velikoga svećenika, glavnu aktivnu ulogu imaju svećeničke starješine. Oni, uvjetno rečeno, posvećuju Velikoga svećenika, i time su na neki način iznad njega. Međutim, nakon svoga posvećenja Veliki svećenik prinosi žrtve (jednu za svećenike, a drugu za sav narod), dok svećeničke starješine nestaju sa scene.

Iz teksta koji imamo na raspolaganju ne može se zaključiti tko su točno svećeničke starješine, tj. kako postaju, koliko ih ima, je li to doživotna ili vremenski ograničena služba itd. Osim u kontekstu posvećenja Velikoga svećenika svećeničke starješine ne spominju se prigodom ni jednoga drugoga blagdana. Za razliku od njih Veliki svećenik ima aktivnu ulogu u još dva blagdana: Prinos drva i Dan pomirenja.

Blagdan prinosa drva kao takav nema paralele u biblijskim propisima. Postoji doduše u Neh 10,35 propis koji govori o godišnjem prinosu drva za vatru na žrtveniku, ali on tu nema formu blagdana kao što je to u Hramskom svitku. Stoga iz Neh 10,35 ne možemo zaključiti kako se taj prinos odvijao. U Hramskom svitku on je pak detaljno opisan.

Što se tiče uloge Velikoga svećenika u tom blagdanu treba najprije primijetiti da je prinos novoga drva posljednju u nizu od tri blagdana prinosa prvina koji nisu opisani u Bibliji. Najprije imamo prinos mladoga vina. Zatim prinos novoga ulja i na kraju prinos novoga drva. U slavlju prvih dvaju blagdana Veliki svećenik nema nikakvu ulogu, dok je u Blagdanu prinosa drva glavni akter. Blagdan prinosa drva traje šest dana. Svaki dan predstavnici po dva plemena prinose drva, a Veliki svećenik u njihov u ime prinosi propisane žrtve. Postavlja se pitanje: zašto baš Veliki svećenik prinosi žrtve za blagdan prinosa novoga drva, a ne za ostale slične blagdane?

Hramski svitak ne daje nam izričiti odgovor na to pitanje. Međutim, na temelju sadržaja blagdana ipak možemo primijetiti jednu razliku između Blagdana prinosa drva i drugih blagdana, što nam može pomoći u traženju odgovora na to pitanje.

Naime, drvo koje se prinosi služi za održavanje vatre na žrtveniku gdje se prinose sve žrtve. Vatra konzumira žrtvene prinose i stvara Bogu ugodan miris. Prema tome drva koje se prinose na žrtvenik u najbližem su kontaktu sa svetim, a znamo da je isto tako Veliki svećenik u odnosu na druge svećenike u najbližem kontaktu sa svetim. Jedino on može ući u Svetinju nad Svetinjama dok drugi svećenici tu ne mogu pristupiti.

Uz to Veliki svećenik u Blagdanu prinosa drva razlikuje se od ostalih svećenika i po tome što su oni uklopljeni u cjelinu od dvanaest plemena Izraelovih, jer Levijevo pleme u ovom blagdanu prinosi drvo kao i ostala plemena. Ono je doduše prvo na redu, ali ipak kao jedno od dvanaest plemena koji raspoređeni svakoga dana po dva plemena prinose nova drva u hramu.

Sličnu izdvojenost Velikoga svećenika nalazimo i u kontekstu blagdana Pomirenja. Za ovaj blagdan imamo biblijsku paralelu u Lev 16 što nam je od velike pomoći za rekonstrukciju teksta Hramskoga svitka. Nije sačuvan dio svitka u kojem se vjerojatno nalazi opis ulaska Velikoga svećenika u Svetinju nad Svetinjama, ali podudarnost sačuvanoga teksta s paralelnim mjestima u Lev 16 dopušta nam pretpostavku da je tako bilo i u izgubljenim dijelovima teksta.

Uz ostale propisane žrtve Veliki svećenik za ovaj blagdan prinosi i dva ovna: jednog *za sebe i kuću svoga oca*, a drugoga za narod. Potom slijedi obred s dva jarca. Jednoga jarca Veliki svećenik prinosi Jahvi na žrtveniku, a nad drugim, koji je kockom određen za Azazela, ispovijeda sve grijehе naroda i šalje ga u pustinju.

S krvlju žrtvovanih životinja Veliki svećenik na Dan pomirenja, kao jedini takav dan u godinu, ulazi iza zavjese tj. u Svetinju nad Svetinjama i dolazi u najbliži mogući kontakt sa svetim. Zato je njegova prisutnost u slavlju ovoga blagdana neophodna.

Kao što smo rekli, u tom svjetlu mogli bismo protumačiti i neophodnost prisutnosti Velikoga svećenika u slavlju Blagdana prinosa drva, jer drvo koje služi za održavanje vatre na žrtveniku također označava veoma bliski, ako ne i najbliži kontakt sa svetim. Dosta se sjetiti dvaju poznatih biblijskih primjera: susret Mojsija s Jahvom u gorućem grmu (Izl 3) i Jahvin ogranak koji prigodom Ilijina okršaja s Baalovim svećenicima pada s neba i spaljuje žrtvu paljenicu (1Kr 18,38).

Izvan hrama Veliki svećenik spominje se u Hramskom svitku još samo jednom u kontekstu zakona o kralju o čemu će biti riječi na svome mjestu.

O odnosu Velikoga svećenika i svećeničkih starješina već smo govorili, a sada recimo nešto o odnosu Velikoga svećenika i drugih svećenika. Pri tome odmah primjećujemo kako se u blagdanima gdje glavnu ulogu ima Veliki svećenik oni zapravo izričito ni ne spominju. Doduše, Blagdan posvećenja Velikoga svećenika kronološki je povezan s Blagdanom posvećenja ostalih svećenika, jer obredi slijede jedan za drugim. Ali je isto tako istaknuto da je posvećenje Velikoga svećenika odvojeno od posvećenja ostalih svećenika. Iz toga proizlazi zaključak da postoje bogoslužni čini koji koje može izvršiti samo Veliki svećenik, a nijedan od ostalih svećenika ne može ga u tome zamijeniti, osim možda lik koji se naziva Drugim svećenikom. U drugim dijelovima Hramskoga svitka tj. u okviru propisa za gradnju svetišta spominje se naime Drugi Svećenik (HS 31,4), ali iz teksta koji imamo na raspolaganju ne možemo ništa zaključiti o njegovoj funkciji.

S druge strane, s malo više detalja možemo opisati odnos *svećenika* i *levita*. To vidimo posebno prigodom Blagdana prinosa mladoga vina i Blagdana prinosa novoga ulja. Blagdan prinosa mladoga vina završava scenom u kojoj svećenici i leviti zajedno sa svim narodom, u vanjskom dvorištu piju mlado vino i jedu novo grožđe. Pri tome je jasno istaknut redosljed: svećenici; leviti; vođe postrojbi; i na kraju čitav narod od najvećih do najmanjih. Prigodom blagdana prinosa ulja Sinovi Levijevi kolju žrtvene životinje, dok svećenici Sinovi Aronovi krvlju žrtvene životinje škrope žrtvenik i prinose žrtvenu životinju na žrtvenik. U sačuvanom tekstu navode se i dijelovi životinje koji pripadaju služiteljima obreda. Svećenicima pripada desni but, prsa, lopatica, vilica i želudac, a levitima samo gornji dio plećke.

2.1.3. Zaključak blagdanskog kalendara

Blagdanski kalendar Hramskoga svitka (HS 29,7b-10) zaključuje se jednim veoma zanimljivim tekstom koji ovdje donosimo u hrvatskom prijevodu:

HS 29,7b-10: „Bit će moj narod, a ja ću biti njihov zauvijek. Prebivat ću među njima zauvijek. Posvetit ću svoj hram svojom slavom. I prebivat ću u njemu do dana stvaranja kada ću sagraditi svoj hram, uspostaviti ću ga sebi zauvijek, prema savezu koji sam s Jakovom sklopio u Betelu.“

U tekstu se dva puta spominje riječ hram, i najvjerojatnije se radi o dva hrama. Jedan je onaj za koji je dan nacrt u Hramskom svitku u koji treba sagraditi narod, a drugi hram sagradit će sam Bog na misteriozni dan stvaranja u neodređenoj budućnosti. Možemo reći da narod gradi vremeniti a Bog vječni hram.²⁰ Kakav će taj vječni hram biti i kakvo će se u njemu bogoslužje slaviti ne govori se izričito. Možemo

²⁰ „Premda su u Hramskome svitku hram i hramsko bogoslužje predstavljeni kao poželjni oblik zajedništva s Bogom u Obećanoj zemlji, komunikacija naroda s Bogom ipak se temelji na nečemu drugom. To je sama Božja objava, koja prethodi svim religioznim institucijama, pa tako i samome hramu. Stoga Hramski svitak kao dokument u kojem Bog govori u prvom licu, već sam po sebi svjedoči da veličanstveni hram koji narod treba da sagradi prema od istoga Boga danom nacrtu, zapravo nije nužni preduvjet njihova međusobnog zajedništva. Stoviše, Božja najava da će u određeni dan on sam stvoriti svoj vječni hram, zapravo relativizira instituciju vremenitog hrama.“, Usp. Domagoj Runje, *Vremeniti i vječni hram u kumranskome Hramskom svitku*, 368-370.

pretpostaviti sa autor Hramskoga svitka u ideji toga budućega hrama ne izlazi iz okvira nacрта i bogoslužja hrama koji je opisan u Hramskom svitku. U tom slučaju u njemu svoje mjesto i ulogu imaju i svećenici na isti način kao u hramu koji je opisan u Hramskom svitku. No je li autor Hramskoga svitka bogoslužje u budućem hramu doista tako zamišljao, ne možemo saznati iz teksta koji imamo na raspolaganju pa to ostaje otvoreno pitanje.

2.2. Nastavak nacрта unutarnjeg predvorja

U tridesetom stupcu nastavlja se nacrt prostora u unutarnjem predvorju. To su Stubišna zgrada (HS 30,1-31,9); Zgrada s umivaonikom (HS 31,10-32,12a); Odvodni kanal (HS 32,12b-32,15); Spremište za posuđe (HS 33,8b-15); Klaonica (HS 34,1-15); Kružni trijem sa stupovima (HS 35,10-15a); Vrata unutarnjeg dvorišta (HS 36,1-37,7); Ostale prostorije u unutarnjem predvorju (HS 37,8-38,11). Tekst u ovom dijelu svitka loše je sačuvan, ali unatoč tome pruža nam neke važne podatke.

Tako u opisu stubišne zgrade imamo spomen jednoga novoga svećeničkoga lika. *Stubišna zgrada* nalazi se na sjevernoj strani Svetinje nad svetinjama. Iznutra je obložena zlatom, a s njenoga korova otvara se pristup na krov Svetinje nad Svetinjama. U tom kontekstu u HS 31,1-5 stoji: [...] ... [...] vrata [...] ulj]e pomazanja [...] drugi svećenik ... [...] [ve]liki [svećenik]

Vidimo da se u kratkom razmaku loše sačuvanoga teksta spominje već poznati lik Velikoga svećenika, ali se prije njega spominje Drugi svećenik. Hebrejski naziv toga lika *hakohen hamišne* jasno je sačuvan u tekstu, ali izolirano. Nije sačuvana nijedna riječ ni ispred ni iza. Zbog toga ne znamo zašto se Drugi svećenik spominje upravo na tom mjestu, koja je njegova uloga i koju službu vrši. Njegovo smještanje u prostor koji je u neposrednoj blizini Svetinje nad Svetinjama kao i sami naziv Drugi svećenik sugerira da se pridjev *drugi* treba shvatiti u odnosu na Velikoga svećenika. No poteškoća za detaljnije definiranje ovoga lika sastoji se u tome što nigdje drugdje u svitku nije sačuvan njegov spomen. Moguće je da se on spominjao u blagdanskom

kalendaru ili u nekom drugom od izgubljenih dijelova svitka, ali to sada ne možemo znati.

U određivanju uloge i statusa svećenika u njihovu hijerarhijskom poretku od velike su pomoći oni tekstovi koji govore o tome što u konkretnim slučajevima rade u hramu. Dok za Velikoga svećenika i ostale svećenike imamo veći ili manji broj takvih podataka, za Drugoga svećenika nemamo ništa. No on je svakako morao imati neku ulogu. Možda je bio 'rezervni' svećenik za prinošenje žrtava koje je moga prinositi samo Veliki svećeni za Blagdan prinosa noga drva i za Dam pomirenja. Ili je bio drugi samo po hijerarhijskoj ljestvici časti bez nekih posebnih ovlasti i zaduženja.

Sljedeći prostor koji se spominje u unutarnjem dvorištu jest *zgrada s umivaonikom* (HS 31,10-32,12a). Sama riječ svećenik ne nalazi se u sačuvanom tekstu, ali ova rečenica nedvojbeno se odnosi na svećenike: „U njoj će odlagati svoju odjeću u kojoj će ići na vrh zgrade [...] kad ulaze da služe u svetištu.“ (HS 32, 10b-12a).

Isto tako kada se govori o *odvodnom kanalu* koji se treba napraviti oko žrtvenika donosi se napomena da je to za to da se tko ne bi dotakao krvi žrtvenih životinja koja se u tom kanalu miješa s vodom (HS 32,15). Budući da su jedino svećenici mogli biti u ovom prostoru upozorenje se očito odnosi na njih.

Nakon toga tekst se vraća na zgradu s umivaonikom koja ima posebno odjeljenje obloženo zlatom u kojem svećenici drže svoje bogoslužno ruho. U toj odjeći oni se ne smiju pojaviti pred očima naroda: „... neće posvetiti moj narod u posvećenoj odjeći u kojoj vrše službu.“ (HS 33,7b). Razlog toj zabrani vjerojatno jest u tom što je odjeća svećenika pošćropljena krvlju žrtvenih životinja, a narod s time ne smije imati kontakta ni očima.

Inače, prema sačuvanom tekstu čini se kako svećenici kad ulaze u svetište na službu najprije odlaze u zgradu sa umivaonikom. Ovdje se oblače u posvećenju odjeću i vjerojatno obavljaju ritualno pranje kako bi mogli vršiti svoju službu. Kao i kod uputa za izradu odvodnog kanala, čini se da tekst opet pazi na nehotične prijestupe svećenika.

Naime, povećava svijest svećenika o svetosti prostora u kojem služe. Sve što se u svetištu koristi je sveto i stoga se ne smije miješati s profanim.

Istočno od zgrade umivaonika tekst daje uputu za izgradnju *zgrade koja služi za posuđe* koje se koristi u žrtvenom bogoslužju (HS 33,8b-15). Obje zgrade imaju jednake dimenzije, ali zgrada za sveto posuđe ima dvojna vrata za razliku zgrade sa umivaonikom koja ima troja vrata.

Zatim se donose propisi za izgradnju *prostora za klanje* žrtvenih životinja. Zapravo, tekst više određuje način na koji se ritualno klanje²¹ treba izvršiti nego što opisuje kako taj prostor treba izgledati. Pri tome se ističe da *Svećenici sinovi Aronovi* sve spaljuju na žrtveniku (HS 34,13-14).

Propisi za izgradnju unutarnjeg dvorišta prekidaju se upozorenjem. Nitko tko nije svećenik, a niti svećenik ako nije u posvećenoj odjeći ne smije pristupiti u oltarni prostor. Za taj prekršaj propisana je smrtna kazna.

Oko oltarnoga prostora u unutarnjem predvorju još treba sagraditi *trijem sa stupovima* u kojem se odvojeno drže žrtvene životinje određene za pojedinu nakanu. I u ovom slučaju to se objašnjava upozorenjem da svećenici ne bi sagriješili zamijenivši jednu žrtvenu životinju za drugu.

HS 35,10c-15: „Stupovi za žrtve okajnice, odvojeni jedni od drugih, za okajnice svećenika i za jarčeve, za okajnice naroda. I nitko neće pristupiti iz jednog u drugo, jer njihova će mjesta međusobno biti odvojena, tako da se svećenici ne miješaju s okajnicama naroda ili s ovnovima, navući će na sebe veliki grijeh.“

Nacrt unutarnjega predvorja završava propisima za izgradnju zida koji ga dijeli od srednjega predvorja. Zid je obliku kvadrata dimenzija 280x280 lakata (oko 126x126

²¹ Slična naprava koja se upotrebljavala u žrtvenim klanjima spominje se u Mišni Middoth 3.5. Po svemu sudeći žrtvene životinje su bile glavom ili vratom zakočene u krugovima i neakvim mehanizmom za zadnje noge bile podignute kako bi krv lakše iscurila. Ovakav mehanizam služio je za brže i efikasnije klanje žrtvenih životinja. Nakon što bi životinje iskrvarile kočioni mehanizam bi se oslobodio i one bi bile spremne za daljnju obradu i pripremu za žrtveniku., usp. Johann Meier, *The Temple Scroll*, 89.

m).²² Debeo je sedam lakata (oko 3,5 m), ali to nije puni zid, nego se duž cijeloga zida na sve četiri strane nalaze različite prostorije.

Tekst daje upute za izgradnju prostora gdje će svećenici blagovati, u uglovima dvorišta peći za pripremanje hrane. Tekst HS 38,1-11 koji je loše očuvan prikazuje raspored blagovanja pojedinih žrtava prema blagdanskome kalendaru. Također tekst naglašava da nema miješanja između žrtvama svećenika i naroda. U zidu su četvora vrata koja su široka četrdeset lakata.

2.3. Sažetak o svećenicima u unutarnjem predvorju

U unutarnje predvorje mogu pristupiti samo svećenici. Oni su isključivi vršitelji žrtvenog bogoslužja. Ostalom narodu u unutarnje predvorje ulaz je zabranjen. Štoviše svećenici se ne mogu niti pojaviti pred narodom obučenu u posvećenom ruhu u kojem obavljaju bogoslužje. Iako tekst nigdje ne navodi na jednom mjestu hijerarhijsku strukturu svećenika ona se može izvući iz propisa koji govore u ulogama pojedinih svećeničkih likova i skupina. Na temelju teksta koji smo do sada obradili hijerarhijska ljestvica svećenika izgledala bi ovako:

Veliki svećenik;

Drugi svećenik;

Starješine Svećeničke;

Svećenici, sinovi Aronovi

Leviti.

²² Usp. Johann Meier, *The Temple Scroll*, 93; *Lakat* je mjera za dužinu i iznosi oko 45 cm.

U odnosu na već prije navedenu hijerarhijsku podjelu svećenika koja proizlazi iz blagdanskoga kalendara, novost je samo to da se u nastavku nacрта unutarnjega predvorja spominje Drugi svećenik, o kojemu iz ostatka Hramskoga svitka ne znamo ništa.

2.4. Svećenici u srednjem predvorju

U srednje predvorje hrama imaju pristup muškarci stariji od dvadeset godina koji su platili hramski porez od pola šekela, i prozeliti od četvrtog koljena. Tekst donosi upute za njegovu izgradnju pružajući mjere, izgled i materijal koji se treba upotrijebiti u njegovoj izgradi. Za razliku od unutarnjeg predvorja ovo predvorje ima dvanaest vrata, po tri na četiri strane svijeta. Vrata nose imena dvanaestorice sinova Jakovljevih. Raspored koji nalazimo u svitku nije istovjetan ni s jednim rasporedom Jakovljevih sinova koji imamo sačuvan u Starom Zavjetu. Svećenici se u ovom dijelu hrama ne spominju. Jedino što se implicitno na njih odnos jest naziv središnjih istočnih vrata koja se nazivaju po Leviju (HS 39,12). Središnja istočna vrata su najčasnija i najvažnija vrata, a to mjesto prema Hramskom svitku pripada Leviju.

Svećenici su implicitno prisutni u srednjem predvorju i po tome što moraju kroz njega proći da bi došli do unutarnjega predvorja. No oni se u njemu nikada ne zadržavaju, za razliku od vanjskoga predvorja u koje može pristupiti sav narod.

2.5. Svećenici u vanjskom predvorju

Vanjsko i najveće koje nalazimo u tekstu jest predvorje za žene, prozelite do četvrtog koljena i muškarce mlađe od dvadeset godina. Drugim riječima, žene, prozeliti do četvrtoga koljena i mlađi muškarci mogu pristupiti samo u vanjsko predvorje, dok stariji muškarci mogu pristupiti i u vanjsko i u srednje predvorje, a svećenici mogu pristupiti u sve dijelove hrama.

Prisutnost svećenika u vanjskom predvorju već smo susreli u blagdanskome kalendaru prigodom Blagdana mladoga vina i Blagdana novoga ulja. Tu se, naime, zaključuje slavlje tih blagdana konzumiranjem vina i mazanjem uljem i maslinama u čemu sudjeluje čitav narod počevši od svećenika i levita pa od najvećega do najmanjega člana naroda.

U tekstu koji donosi nacrt vanjskoga predvorja svećenici se spominju ponajprije implicitno kao i u srednjem predvorju u imenu središnjih istočnih vrata koja se nazivaju po Leviju, praocu svećeničkog plemena. No u kontekstu nacrtu za vanjsko predvorje svećenici se spominju i u vezi s prostorijama u hramskom zidu i na njemu. Prostori u zidu hrama između vrata i na krovu također su raspoređeni prema dvanaest Jakovljevi sinova ili plemena Izraelovih. Svećenicima pripadaju prostori s obje strane Levijevih vrata, a uz to svoje posebne prostore imaju potomci triju Levijevih sinova: Geršon, Kehat i Merari. U tekstu je sačuvano samo Kehatovo ime. Njemu pripadaju prostorije između vrata Josipovih i Benjaminovih. Ali i imena ostale dvojice Levijevih sinova najvjerojatnije su postojala u izgubljenom tekstu. Merariju bi pripadale prostorije između vrata Naftalijevih i Ašerovih, a Geršonu prostorije između vrata Zebulunovih i Gadovih.

Prema tome svećeničkom plemenu pripadao bi znatno veći broj prostorija u odnosu na ostala plemena. Svećenicima sinovima Aronovim pripada stotinu i osam prostorija. Ostalim plemenima pripadaju po pedeset i četiri prostorije, ali isto tako po pedeset i četiri prostorije pripadaju trojici Levijevih sinova. Dakle, ukupan broj prostorija koje pripadaju Levijevu plemenu jest dvije stotine i sedamdeset. U kontekstu dodijele prostorija u zidu vanjskoga predvorja postoje je još dva važna podatka koja se tiču svećenika. Najprije u HS 44,5 piše: „dodijelit ćeš (prostorije) sinovima Arona, tvoga brata“. Taj izraz važan je za čitavi Hramski svitak jer na temelju njega možemo identificirati lik kojem Bog objavljuje ono što je u svitku zapisano. To je Aronov brat, a jedini Aronov brat za kojega znamo jest Mojsije. Tako je Hramski svitak dokument koji sadrži izravnu Božju objavu Mojsiju na brdu Sinaju (usp. HS 51,7).

Drugi važni podatak nalazi se u HS 45,1-7a. Tu se spominje smjena svećenika koji obavljaju tjednu službu u hramu. Oni se trebaju tako izmijeniti da bude nikakva

miješanja i obje skupine svećenika trebaju se pobrinuti da prostorije u koje ulaze i iz kojih izlaze budu čiste.

Tim propisima počinje posljednji dio Hramskoga svitka koji se neposredno tiče hrama, a to su propisi koji se odnose na zaštitu obredne čistoće hrama. Navode se stanja obredne nečistoće u kojima se ne može pristupiti u hram, te uređenje područja oko hrama, kako bi se spriječilo da u nj uđe itko nečist. Svitak tako slijepcima zabranjuje ulazak u hram za čitav njihov život (45,12b-13a), a većina stanja obredne nečistoće su privremena bilo da traju kraće ili duže: noćni izljev (sjemena), spolni odnos, kontakt s truplom, guba i ostale kožne bolesti.

Upute u tekstu koje se odnose na izgradnju hrama završavaju se u četrdeset šestom stupcu. Odnose na izgradnju određenih pregrada kako nijedna nečista ptica ne bi narušila sveti prostor hrama, na izgradnju platoa uokolo vanjskih zidova vanjskog predvorja, stubišta za svaka pojedina vrata vanjskog predvorja i izgradnju opkopa koji okružuje cijeli hram (HS 46,5-12). Tekst Hramskog svitka osigurava svetost hramskog prostora tako da nitko tko nije obredno čist niti nehوتيčno ne pristupi u hramski kompleks: „Posvetit će moj hram i bojat će se moga hrama, jer ja prebivam posred njih.“ (HS 46,11b-12)

Tekst također donosi i upute za izgradnju zahoda i tri mjesta izvan grada za obredno nečiste osobe: zbog gube, zbog noćnog izljeva i zbog spolnih odnosa (HS 46,13-18).

HS 47,3b-6a: „Grad koji ću ja posvetiti da u njemu prebiva moje ime i moj h[ram u njemu] bit će svet i bit će čist od bilo koje nečistoće kojom mogu biti uprljani. Sve što u njemu bude biti će čisto i sve što u njega ulazi biti će čisto.“

U četrdeset sedmom stupcu (HS 46,14b-18) tekst donosi zabranu korištenja koža i mješina koje su dobivene od profanog klanja za prinos ulja, vina i hrane. Svi prinosi za blagdane prvih plodova koji ulaze u hram mogu biti doneseni u hram jedino u posvećenim mješinama koje su dobivene od koža životinja koje se u hramu žrtvuju. Čini se da klanjem životinja za žrtve posvećuje cijela životinja. U tekstu se ne navodi

na koje se žrtvene životinje točno odnosi. Moguće je da se mješine dobivaju od životinja za redovite žrtve ili od životinja dobrovoljnih žrtava. Tekst Hramskog svitka ne navodi ni način na koji narod dolazi do koža. Jesu li morali za njih davati neku naknadu nije u tekstu navedeno, nije ni navedeno ni da su se dijelile od hramskih služitelja. Jedino što možemo zaključiti je da se tekst Hramskog svitka brine za sve situacije koje mogu dovesti do povrede svetosti hramskog prostora. Tako i ovom uredbom osigurava čistoću svih predmeta koji dolaze u hram, posebno u unutarnje predvorje.

3. Svećenici u zemlji izvan hrama (HS 48,?- 66,17)

Na propise o obrednoj čistoći koji se tiču hrama nadovezuju se ostali propisi koji se tiču čistoće u svakodnevnom životu. Znakovit je izraz „i nećeš onečistiti svoju zemlju...“ (HS 48,11) koji nas uvodu u svakodnevni životni prostor naroda.

Prvi izriči spomen svećenika u ovom dijelu svitku nalazi se u kontekstu proglašavanja nečistim od gube i drugih kožnih bolesti. Ta dužnost koja spada na svećenika (HS 48,17) kao i u paralelnim biblijskim propisima u Lev 13,3.

Sljedeći izričiti spomen riječi svećenik nalazimo tek u HS 56,8-10a „I čovjek koji ne sluša i bahat je kako ne bi slušao svećenika koji stoji preda mnom da služi ili da sudi, taj će umrijeti.“.

Kontekst u kojem se nalazi ta rečenica jest završetak juridičkih propisa u kojima svećenici imaju najvažniju ulogu. Oni poučavaju narod prema riječima koje se nalaze u „Knjizi zakona“ (HS 56,4) i to na mjestu koje će Bog odabrati da na nj postavi svoje ime. To je zapravo implicitni spomen hrama u kojem, kako smo vidjeli, najviše prostora pripada svećenicima. U prethodnim dijelovima svitka u kojima je opisan nacrt za gradnju hrama u prvom planu bila je ritualna uloga svećenika. Sada, kada se svitak usredotočuje na svakodnevni život u zemlji ističe se i svećenička učiteljska služba. Oni

poznaju i poučavaju zakon i u hramu i izvan njega. Jedan od segmenata toga zakona govori i o ulozi kralja čemu je posvećen tekst HS 56,12- 60,?.

3.1. Zakon o kralju

Tekst Hramskog svitka 56,12-59,21 ima posebno mjesto u ovom dokumentu. Radi se o zaokruženoj cjelini s jasno određenom temom, a to je kralj i monarhija kao opcionalno društveno uređenje Božjega naroda. Nakon što narod uđe u Obećanu zemlju i poželi kralja, kralja će dobiti. Toga kralja će izabrati Bog (HS 56,12-14). On ne smije biti stranac nego *jedan od braće* (HS 56,15). U tekstu se ne navodi kojemu plemenu pripada izabrani kralj. Kralj ne smije sebi umnožavati konjicu niti vraćati narod u Egipat da s njima ratuje kako bi se povećalo bogatstvo. Ne smije imati mnogo žena, niti smije previše umnažati zalihe zlata i srebra. U glavnim crtama ovdje je tekst Hramskoga svitka paralelan sa Pnz 17,14-20.

To vrijedi i za rečenicu „I kad zasjedne na prijestolje svoga kraljevstva napisat će za njega ovaj zakon prema knjizi koja je ispred svećenika.“ (HS 56,21) koja je paralelna sa Pnz 17,18. Tu su svećenici definirani kao čuvari Knjige zakona, a kralj kao podložnik Zakona.

No za razliku od Knjige Ponovljenoga zakona, Hramski svitak detaljnije govori o odnosu svećenika i kralja. Uloga svećenika možda je najviše istaknuta u sastavu kraljeva vijeća. Možemo reći da su svećenici implicitno prisutni i u kraljevoj tjelesnoj straži koja se sastoji od po tisuću ljudi iz svakoga plemena, što podrazumijeva i članove iz Levijeva plemena. Međutim tu su članovi svih plemena izjednačeni, dok u kraljevu vijeću imamo izrazitu nadmoć Levijeva plemena. Naime u HS 57,11b-15 stoji:

„I dvanaest knezova naroda će biti s njim, i dvanaest svećenika, i dvanaest levita, koji će sjediti s njim za sud i za zakon. I neće se uzdići iznad njih niti će što raditi bez njih.“

Prema navedenom tekstu kraljevo vijeće sastoji se od trideset i šest članova. Od toga je dvanaest svećenika i dvanaest levita, što su ukupno dvadeset i četiri člana Levijeva plemena. Ako se uz ta podrazumijeva da još jedan član Levijeva plemena spada među dvanaest knezova, onda je sveukupni broj članova toga svećeničkoga plemena dvadeset pet. To znači da između trideset šest članova kraljeva vijeća ima više od dvije trećine članova Levijeva plemena. U nastavku teksta propisano je da kralj ne može učiniti ništa bez svoga vijeća, što znači da stvarnu vlast nema kralj, nego vijeće, a u vijeću članovi Levijeva plemena.

Sljedeći spomen svećenika i levita nalazi se u propisu o podjeli ratnoga plijena.

HS 58,11b-14a: „I ako pobijede svoje neprijatelje, skupiti će plijen; i od njega će dati desetinu kralju i svećenicima tisućiti dio i levitima stoti dio od svega. I ostalo će podijeliti između onih koji su se borili i njihove braće koji su ostali u svojim gradovima.“

U toj podjeli plijena na prvi pogled čini se da leviti dobivaju veći dio plijena. Oni stoti, a svećenici tisućiti dio od svega. Međutim, budući da Hramski svitak u svemu favorizira svećenike ovdje se vjerojatno krije podatak o omjeru broja svećenika i levita. Naime, broj svećenika znatno je manji od broja levita. S obzirom na udio u podjeli plijena levita je barem deset puta, a vjerojatno i puno više nego svećenika.

Ipak, najveći dio ratnoga plijena dobiva kralj: desetinu. Međutim svoju desetinu kralj vjerojatno troši na održavanje svoga dvora, vojske i tjelesne straže koja sama, kako smo vidjeli, broji dvanaest tisuća ljudi.

U kontekstu ratnih propisa susrećemo i jedan pojedinačni svećenički lik. To je Veliki svećenik. Ako kralj namjerava ići u napadački rat, on to može učiniti jedino pošto Veliki svećenik donose odluku putem Urima i Tumima:

HS 58, 18-21a: „I neće izaći na njih dok ne uđe pred velikog svećenika i dok ne vidi savjeta Urima i Tumima. Na njegovu će zapovijed izaći i na njegovu će se zapovijed vratiti, on i sva djeca Izraelova koja su s njim; neće slušati savjet svoga srca dok ne vidi odluku Urima i Tumima. I bit će uspješan na svim svojim putovima ako bude išao prema odluci koju..“

Ne znamo što su točno bili Urim i Tumim, ali se sigurno radi o predmetima preko kojih se dolazilo do proročkoga odgovora na pitanje. Kralj nipošto ne smije postupiti mimo odluke Velikoga svećenika, a prihvaćanje njegove odluke kralju jamči uspjeh.

Na temelju svega navedenoga možemo zaključiti da Hramski svitak kralja u potpunosti podlaže svećenicima tj. svećeničkom plemenu. Bez Velikoga svećenika kralj ne može krenuti u rat, a bez svoga vijeća u kojemu očitu premoć imaju članovi svećeničkoga plemena, kralj ne može učiniti ništa. Što se tiče općenito uloge kralja u Hramskom svitku, vrijedno je spomenuti da se izvan samoga teksta koji donosi Zakon o kralju, on nigdje drugo ne spominje. Kralja u hramu nema, a u ostatku zemlje, njegova vlast ograničena je Zakonom i uvjetovana odlukama svećenika. Uz to, kralj i monarhija uopće nisu neophodni pa čak ni poželjni oblik društvenoga sustava. Ipak, ako narod hoće imati kralja, Bog mu ga neće uskratiti.

3.2. Svećenici u zemlji

Nakon Zakona o kralju nastavljaju se razni propisi koji se odnose na svakodnevni život u zemlji. Među njima su i propisi koji govore o prihodima koji pripadaju svećenicima.

HS 60,02-03. 6-15: [... svećenici... koji prinose žrtvu] [... lopatica... i prvina žitarica, vina i ulja...] I plećka od onih koji kolju žrtvu i sakupiti će plijen i jedan postotak ulova ptica, životinja i ribe i od golubova i desetina od meda, jedna pedesetina. Ali svećenicima pripada jedan dio golubova, jer ja sam ih izabrao među svim vašim plemenima da stoje preda mnom, da služe i da blagoslivljaju u moje ime, on i svi njegovi sinovi zauvijek.“

Navedeni tekst zanimljiv je jer ne donosi samo taksativno nabrojene prihode koji pripadaju svećenicima, nego se govori i o njihovom posebnom odnosu s Bogom. Tu se govori o izabranju među ostalim plemenima. No uz to kolektivno izabranje spominje se kao rodozačetnik svećenika jedan poseban lik. Tekst nažalost ne donosi njegovi ime nego kaže „on i svi njegovi sinovi“. Tko je taj *on*? Prijevod koji smo

koristili sugerira da se radi o Aronu, ali to može biti i Levi. Hramski svitak ne donosi nikakav opis izbora levijeva plemena za svećeničko pa se možemo osloniti samo na biblijsku tradiciju. U tom smislu Aron ima prednost jer je Levijevo pleme izabrano za svećeničko ne u doba Levija, nego u doba Arona (usp. Izl 32,26-29), koji je sa svojim sinovima i prvi posvećeni svećenik (usp. Lev 8). U tom slučaju u navedenom tekstu govorilo bi se o svećenicima sinovima Aronovim.

Ali u nastavku Hramskoga svitka ne zaboravljaju se ni ostali članovi Levijeva plemena tj. leviti.

HS 60,12-15: „I ako levit od nekih vaših vrata iz cijelog Izraela gdje prema vlastitoj volji živi, dođe u mjesto u kojem sam ja izabrao da u njemu moje ime prebiva, on će služiti kao sva njegova braća leviti koji preda mnom stoje. Oni će jesti jednake porcije, ne brojeći prodaju baštine.“

Iz toga teksta koji je paralelan sa Pnz 18,6-8 vidimo da leviti borave po čitavoj zemlji, ali svatko koji želi može doći vršiti službu u hramu. U povijesnom kontekstu taj propis odražava stanje nakon centralizacije bogoslužja u vrijeme reforme kralja Jošije, kada su dokinuta mnoga lokalna svetišta i mnogi leviti ostali bez posla i prihoda. Njihov status pripadnika svećeničkom plemenu očuvan je propisom da svi mogu doći u centralno i jedino svetište, ali je u praksi to bilo teško ostvarivo.

Sljedeći spomen svećenika otkriva nam sastav sudova koji su djelovali širom zemlje:

HS 61, 7b- 9a.: „Ako lažni svjedok stane pred nekog čovjeka da ga optuži za prijestup, ta dvojica koja se spore neka stanu preda me, i pred svećenike, i levite, i pred sudce koji će u one dane suditi; i sudci će istražiti.“

U navedenom tekstu svećenici i leviti predstavljeni su kao skupine različite od sudaca. Moguće je da su suci potjecali iz različitih plemena, ali svećenici i leviti spomenuti su kao prvi nakon samoga Boga. Naime, dvojica koja su u sporu trebaju stati „preda me“ (Bog govori u prvom licu) i pred svećenike i levite. To može značiti

da dotični ljudi koji se nalaze u sporu, trebaju doći u hram. Ali, budući, da u ovom dijelu Hramski svitak govori o propisima koji se tiču svakodnevnoga života u zemlji, doći pred Boga može značiti doći pred njemu najbliže službenike: svećenike i levite, čija briga nije samo obavljanje hramskoga kulta nego i održavanje zakona.

U nastavku Hramski svitak vraća se na temu ratovanja donoseći tekst čiju paralelu nalazimo u Pnz 20,1-3 gdje svećenik ima svoju ulogu: HS 61, 14b-15: „I kad kreneš u bitku svećenik će istupiti i reći će narodu: „Slušaj Izraele ...

Nastavak teksta u Hramskom svitku je izgubljen, ali na temelju paralele s Pnz 20,1-3 vidimo da tu svećenik ima ulogu onoga koju narodu ulijeva hrabrost pred bitku s naoko moćnijim neprijateljem. Tekst spominje jednoga svećenika. Nije istaknuto da je to Veliki svećenik, ali on je u Hramskom svitku uz Drugog svećenika jedini lik koji se spominje sam i izdvojen od ostalih svećenika. Ipak, možda je riječ o bilo kojem svećeniku koji se zatekne u nekoj bitci.

Posljednji spomen svećenika u Hramskom svitku nalazi se u 63,3-4a: „I svećenici, sinovi Levijevi, pristupit će jer ja sam ih izabrao da mi služe i da u moje ime blagoslivljaju i prema njihovoj odluci svaka svađa i rasprava će se riješiti.“

I ovaj tekst ima paralelu u Ponovljenom zakonu (21,1-9). Radi se o postupku u slučaju kada se u polju nađe mrtav čovjek, a ne zna se tko ga je ubio. Kao i u drugim sporovima, tako i u ovom slučaj rješavaju svećenici. U kontekstu Hramskoga svitka ovaj propis znakovit je za našu temu jer se u njemu svećenici nazivaju Sinovima Levijevim, a ne kako je uobičajeno Sinovi Aronovi.

Razlog tomu možda je taj što se ovdje ne radi o prostoru hrama ni o hramskim kulturnim propisima gdje je jasno istaknuta razlika između svećenika Sinova Aronovih i levita. U kontekstu života u zemlju također se razlikuje između svećenika i levita. Ali čini se da ta razliku u praksi blijedi. Izvan hrama svećenici se nikada izričito ne nazivaju Sinovima Aronovim, nego uglavnom samo svećenicima, a u HS 63,3 nazvani su sinovima Levijevim. A o Leviju je u blagoslovu koji Mojsije izgovara prije smrti rečeno sljedeće:

„On uči Jakova tvojim odredbama i Izraela tvojemu zakonu. On podiže kâd k tvojim nosnicama i paljenicu na žrtvenik ti stavlja“. (Pnz 33,10).

Drugim riječima, među dužnostima koje spadaju na Levija i njegove sinove jest poučavanje Zakona. Tek na drugom mjestu dolazi njihovo služenje u hramskom kultu. Tako i Hramski svitak, premda u dijelu koji se tiče hrama jasno ističe važnost i nezamjenjivu ulogu svećenika, ništa manje ističe i njihovu ulogu kao onih koji se brinu za održavanje Zakona u svakodnevnom životu u zemlji.

Zaključak

U Hramskom svitku Bog u prvom licu govori Mojsiju o hramu koji narod treba sagraditi nakon ulaska u Obećanu zemlju, o bogoslužju koje će se u njemu slaviti, i o propisima za svakodnevni život u zemlji. U našem radu istražili smo mjesto i ulogu svećenika u hramu i izvan njega. Na temelju toga možemo izvući sljedeće zaključke.

1. *Svećenici su jedina skupina naroda koja je prisutna u svim dijelovima hrama.* Svi svećenici mogu pristupiti u predvorje za svećenike koje se naziva unutarnje, a također i u ostala dva predvorja: srednje predvorje rezervirano za Sinove Izraelove tj. muškarce od dvadeset godina i naviše koji su platili hramski porez; i vanjsko predvorje predviđeno za žene, mlađe muškarce i prozelite. Pretpostavlja se, naravno, da su svi obredno čisti.

U unutarnjem predvorju svećenici vrše svoju svećeničku službu. To predvorje neposredno okružuje Svetinju nad Svetinjama i žrtvenik s okolnim prostorom. U srednjem predvorju svećenici nemaju nikakve aktivnosti, dok se u vanjskom predvorju na blagdane prinosa mladoga vina i novoga ulja održava završno slavlje svega naroda gdje svećenici prvi piju vino, odnosno, mažu se uljem i maslinama.

Svećenici su na neki način prisutni i u nazivima hramskih vrata koja se nazivaju po imenima dvanaestorice Jakovljevih sinova, a Leviju među njima pripada najčasnije mjesto – srednja istočna vrata srednjega i vanjskoga predvorja. Uz to svećenicima i levitima pripada najveći broj prostorija u zidinama vanjskoga predvorja hrama.

2. *Svećenici su podijeljeni hijerarhijski.* Već u unutarnjem predvorju razvidna je hijerarhijska podjela svećenika. Na vrhu je Veliki svećenik. On jedini može ući u Svetinju nad Svetinjama i prinositi žrtve na Blagdan prinosa novoga drva i na Blagdan pomirenja. Uz Velikoga svećenika spominje se i Drugi svećenik, ali njegova uloga nam je nepoznata jer je tekst u kojem se spominje veoma oštećen. Možda je on bio zamjena za Velikoga svećenika, ako ovaj na predviđene dane nije mogao vršiti službu.

Nadalje, tu su svećeničke starješine. Oni se spominju jedino u okviru propisa za blagdan posvećenja Velikoga svećenika i ostalih svećenika. Nije nam poznat njihov sastav odnosno način na koji je netko ulazio u skupinu svećeničkih starješina, ali je njihovo mjesto na hijerarhijskoj ljestvici odmah nakon Velikoga svećenika i Drugoga svećenika.

Ostali svećenici unutar hrama obično se nazivaju Sinovima Aronovim i razlikuju se od levita koji su također članovi svećeničkoga plemena te imaju pristup u unutarnje predvorje i pripada im dio od žrtvenih prinosa. Međutim leviti obavljaju takoreći niže poslove – kolju i pripremaju žrtvene životinje – dok ih na žrtvenik prinose svećenici Sinovi Aronovi.

3. *Svećenici su najvažnija skupina naroda i izvan hrama.* Glavna uloga svećenika koja nije vezana uz vršenje hramskoga kulta jest poučavanje naroda Zakonu. Svećenici su učitelji i suci. U ovom dijelu Hramskoga svitka također je vidljiva hijerarhijska podjela svećenika na Velikoga svećenika, ostale svećenike i levite. No znakovito je da se u ovom dijelu svitka svećenici nikada ne nazivaju Sinovima Aronovim, nego se, premda doduše samo na jednom mjestu, nazivaju Sinovima Levijevim (63,3). To je vjerojatno zbog toga što je naziv Sinovi Aronovi rezerviran za svećenike samo kada služe u hramu.

4. *Svećenici su važniji od kralja.* Posebno je važnost svećenika izražena u dijelu Hramskoga svitka koji donosi Zakon o kralju. Kod svećenika se nalazi Zakon koji se za kralja treba prepisati da bi ga on mogao čitati i vršiti. Članovi Levijeva tj. svećeničkoga plemena imaju neoborivu većinu u kraljevom vijeću, a kralj bez vijeća ne može ništa učiniti. Uz to kralj ne smije ići u napadački rat, ako prije ne pita Velikoga svećenika koji će pomoći Urima i Tumima predvidjeti ishod rata.

5. *Svećenička je služba vječna.* To da je svećenička uloga neusporedivo važnija od kraljeve govori i činjenica da je monarhijsko uređenje naroda u Obećanoj zemlji predstavljeno kao opcionalno, dok je svećenike Bog izabrao riječima: „da stoje preda mnom, da služe i da blagoslivljaju u moje ime, on i svi njegovi sinovi zauvijek.“ (60,15).

Uz taj tekst koji govori o vječnom izabranju svećenika postoji u Hramskom svitku još jedan odlomak o kojem se doduše svećenici izravno ne spominju, ali se otvara pitanje njihove uloge. Riječ je o završetku blagdanskoga kalendara gdje se uz hram čiji je nacrt dan u Hramskom svitku govori o hramu koji će sam Bog uspostaviti u budućnosti na dan koji se naziva „dan stvaranja“. Kada će to biti i kako će izgledati taj hram otvoreno je pitanje. Možda će biti isti kao onaj opisan u Hramskom svitku, ali ga neće izgraditi narod nego sam Bog. U svakom slučaju, postojanje hrama pretpostavlja i postojanje hramskoga bogoslužja. Hoće li ono biti isto onakvo kakvo je opisano u blagdanskome kalendaru Hramskoga svitka ili drukčije također je otvoreno pitanje. No, prema onom što smo vidjeli u ovom dokumentu, hramsko bogoslužje nezamislivo je bez svećenikâ kao njegovih glavnih služitelja. Stoga će oni koje je Bog izabrao da zauvijek stoje pred njim zasigurno imati svoju ulogu i u onom vječnom hramu koji će izgraditi sam Bog.

Bibliografija

IZVORI:

Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz „La Bible de Jérusalem“, uredili: Adalbert Rebić, Jerko Fućak, Bonaventura Duda, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

MARTINEZ, Florentino Garcia i TIGCHELAAR J.C., *The Dead Sea Scrolls, Study Edition*, Linden, New York, 1999.

LITERATURA:

AMERL, Rudolf, *Hebrejsko-Hrvatski rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

BROWN, Raymond E., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

BURIĆ, Josip, *Život i običaji Svete zemlje u Isusovo vrijeme*, CUS, Split, 1998.

DAVIES, John A., *A Royal Priesthood. Literary and Intertextual Perspectives on an Image of Israel in Exodus 19,9*, T& T Clark International, London New York, 2004.

GEORGE, Augustin, „Svećeništvo“, u: Xavier Léon – Dufour, *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1969., 1300-1312.

GREGOR, Željko, *Tko su bili žitelji drevnog Qumrana*, Biblijski pogledi, Zagreb, 1994.

JAPHET, Sara, *The Prohibition of the Habitation of Women: The Temple Scroll's Attitude Towards Sexual Impurity and Its Biblical Precedents*, Hebrew University.

MANFREDIS, Maria, *A Nation Of Priests. The World- Wiew of the Temple Scroll and its Application to the Way of Life Prescribed in the Sectarian Scrolls from Qumran*, National Library of Canada, Montreal, 2000.

MEIER, Johann, *The Temple Scroll. An Introduction, Translation & Commentary*, JSOT Press, Sheffield, 1985.

MILGROM, Jacob, *Studies in the Temple Scroll*, preuzeto s: <http://www.bhporter.com/Porter%20PDF%20Files/studies%20in%20the%20temple%20scroll%20%20jacob%20milgrom.pdf.opd.pdf> (preuzeto 15. 3. 18.).

POPOVIĆ, Anto, *Torah Pentateuh- Petoknjižje. Uvod u knjige Petoknjižja i u pitanja nastanka Pentateuha*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012.

QIMRON, Elisha, *The Temple Scroll. A Critical edition with Extensive Reconstructions*, Ben Gurion University of the Negev Press, Beer Sheva/ Jerusalem, 1996.

REBIĆ, Adalbert, *Središnje teme Staroga Zavjeta. Biblijskoteološki pregled starozavjetne poruke*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.

RUNJE, Domagoj, *Hramski svitak i Petoknjižje*, u: Mario Cifrak i Nikola Hohnjec, *Neka iz tame svjetlost zasine!*. Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Adalbertu Rebiću povodom 70. obljetnice života i 40. obljetnice profesorskoga rada, Kršćanska sadašnjost i Biblijski institut Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., 325-337.

RUNJE, Domagoj, *Vremeniti i vječni hram u kumranskome Hramskom svitku*, u: Crkva u svijetu 48 (2013), br.3, str: 359.-379.

RUNJE, Domagoj, *Rukopisi Hramskog svitka*, u: Stipo Kljajić i Branimir Cifrak, *Znat će da je prorok među njima (Ez 33,33)*. Zbornik u čast prof. dr. sc. Bože Lujića, OFM, povodom 70. obljetnice života, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2018., 265- 275.

SKA, Jean- Louis, *Svećenik u Starom i Novom savezu*, u Služba Božja 49 (2009), br. 2, str: 131-131-154.

SMITH, Morton, *Helios in Palestine*, u: EL 16(1982.), str: 199- 214, preuzeto s: https://www.jstor.org/stable/23619578?newaccount=true&readnow=1&seq=1#page_scan_tab_contents (1.8.2018).

VANDERKAM, James i FLINT Peter, *The Meaning of the Dead Sea Scrolls: Their Significance for Understanding the Bible, Judaism, Jesus and Christianity*, Harper Hollins, New York, 2002.

WISE, Michael Owen, *A Critical Study of the Temple Scroll from Qumran Cave 11*, Oriental Institute, Chicago, 1990.

YADIN, Yigael, *The Teple Scroll, The Hidden Law of the Dead Sea Sect*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1985.

YADIN, Yigael, *The Temple Scroll (3 vols. and supplement; revised edition)*, Israel Exploration Society, Jerusalem, 1983.